

לתולדות הספריה

הרב שמואל מרדכי גארלין

הספריה בראקוב היתה בשעתה אחת מהחשובות בפרובינציה היהודית בפולין. התפתחותה הלכה בד בבד עם התפתחותה התרבותית של האוכלוסיה היהודית בראקוב. בשנים שלימוד-התורה היה ראש שאיפותיו של הנוער היהודי, לא הזדקקה ראקוב לספריה מודרנית. בתקופה ההיא, הברוכה, שעברה לבלי שוב, היו הארונות המלאים ספרי-קודש בבית-המדרש הישן, הש"סים החדשים מ"דפוס האלמנה והאחים רום", כל הפוסקים וספרי שאלות-ותשובות ושאר מפרשי התלמוד, היו עשויים להשביע את רעבונום הגדול לדבר-אלהים לא רק של הלמדנים בני המקום שהיו תפארתה של ראקוב, אלא גם שימשו מוזן רוחני לכל אותם תלמידי-ישיבה, שנהרו ובאו לראקוב מקרוב ומרחוק, ואשר לאותם המשכילים המעטים שבעיירה, הרי הספיקו להם בהחלט פסוקי המליצה בעתונות העברית שבאותם הימים — "הצפירה" ו"המליץ" — להשביע את רעבונום ל"השכלת בת השמים", ואילו בשביל "עמך" נמצאו תמיד ספרים מיוחדים בבת-הכנסת, כמו ה"טייטש-חומש", "מנורת המאור" ועוד ספרים קדושים, שדורות על דורות התפרנסו ההמונים עליהם וסיפקו את המאווים הזכמוסים לעלייה מעטת מעל חיי הדלות שטבעו בהם.

אכן, גם אותם הנערים והנערות שהשתוקקו למעט דומאנטיקה נמצאו להם דואג. הרי היא ר' ארע השדכן, היתה לו לארע ספריה פרטית קטנה, ובה כל מיני מעשה-ביכלעך על "עלי באבא", "די פערקישעפטע מויד" וכיוצא-בהם, ובראשם הרומנים של עמ"ר. מלבד הספריה הפרטית של ארע השדכן, היו מזכים את העיירה במעשה-ביכלעך מוכרי-ספרים נודדים, אלה היו באים ועושים את שולחנות בית-הכנסת דוכן לממכר סיפורי-המעשיות שלהם — עליד הסידורים, הציציות וכיוצא-בזה, מכל מה שהיה להם באמתחתם...

במצב אידיאלי ותמים זה חל שינוי עם תמורת העתים, עם חדירתו של הרעיון הציוני והתנועה הסוציאליסטית-בונדיסטית לעיירה. בעת ובעונה אחת, בסוף שנות התשעים של המאה שעברה, נוסדו הספריה הציונית ע"י החוג שהתרכז סביב אייזיק האופה, והספריה הסוציאליסטית ע"י חוג של פועלים בעיירה. מעניין לציין, שהספרים

הראשונים שהונחו ביסוד הספריה הציונית, היו ספרי התנ"ך שנתרמו לשם כך ע"י הברת "תפארת בחורים", שמייסדיה היו בחורים מחוגי הפועלים והבעל-ביתים גם יחד. אלה היו מתכנסים מדי ערב לביתו של דוד הקדר, במקום שר' לייב יוספ'ס היה מלמדם פרק בתנ"ך, ומסיים בהטפה ל"אידישקייט".

בשנת 1904 הונח היסוד לספריה שלישית בעברית. באותם הימים נפתח לראשונה בראקוב "הדר מתוקן" ע"י המורה לעברית ש. י. ראובני, התנו של ר' מרדכי יהודה. הוא העמיד לעצמו מטרה לנטוע בלבם של התלמידים אהבה לשפה העברית, ולשם כך היה זקוק לספרי ילדים קלים בעברית. המטרה הושגה על-ידי תרומות של יחידים וגשפים שנערכו מדי פעם, עד שכעבור כמה שנים גדלה והתפתחה לספריה עברית, שהיתה לה חשיבות ניכרת בתנועה העברית בעיירה.

בשנים 1907/8 בגבור הריאקציה ברוסיה, החלו השלטונות לשים מכשולים על דרכי התפתחותן ויסודן של הספריות בכלל והיהודית בפרט. בראש וראשונה היתה הספריה. שקראה לעצמה "סוציאליסטית", כזנינים בעיניה. זו התנהלה או על ידי ראובן ישע ובניו. או אז צץ הרעיון לאחד את שלש הספריות לאחת ולהכניס אותה תחת כנפי חברת "בקר חולים", החברה היחידה, שהיתה או מאושרת על ידי השלטונות. לשם ביצוע האחד נבחרה ועדה בת שני חברים: אליעזר סטולוביצקי וכותב הטורים האלה.

אחרי משאומתן-מייגע עם הנוגעים בדבר ועם בא"כ "בקר חולים", אברהם איצ'ה איזיקס, אשר אימת "הציליסטלעך" היתה גדולה עליו, בוצע האחד וקיבל את אישורו ע"י השלטונות תחת חסותה של חברת "בקר חולים". זו היתה תקופת הזהב לספריה. בעבודתם המשותפת של העסקנים מכל החוגים גדלה הספריה ושגשגה ומנתה מאות ספרים בשלוש הלשונות: עברית, אידיש ורוסית. תקופה מאושרת זו נפסקה עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה. כשנאלצו לסוגרה. לארוז את הכל בארגזים ולהעבירה למקום יותר בטוח מאשר עיירה השוכנת ליד החזית.

נדפס ב"סולומינקה", הוצאת איגוד יוצאי ראקוב באמריקה.